

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research

|| Sayı/ Issue 12 (Eylül/ September 2023), s. 1597-1613.
|| Geliş Tarihi-Received: 10.08.2023
|| Kabul Tarihi-Accepted: 08.09.2023
|| Araştırma Makalesi-Research Article
|| ISSN: 2687-5675
|| DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1340816

Leyla ve Mecnun'un Fars ve Türk Edebiyatında Resimlenen Tanışma Hikayelerinin Tasarım Kurgusu Bakımından Mukayesesi

An Analysis of Leyla and Majnun's Meeting Stories Illustrated in Persian and Turkish Literature in Terms of Design Fiction

Sabriye Hilal ARPACIOĞLU*

Öz

Arap, Türk, Fars ve Urdu edebiyatında sıkça ele alınan Leyla Mecnun eserinin en eski kaynağı Arap edebiyatında 9. Yüzyılın ikinci yarısına dayanır. İbn Kuteybe'nin Kitab eş-Şi'r ve eş-şu'ara eserine dayanan bu hikâye, Doğu edebiyatında çokça karşımıza çıkmakta, tek başına kaleme alan kişi 13. Yüzyılda Nizami Gencevi olmakla beraber, ilk minyatürlü nüshalarına da Nizami'nin Hamse eserinde rastlanmaktadır. Nizami'den sonra eserin popülaritesi artmış, Leyla ve Mecnun hikayesi birçok taklit ve versiyonları ile çoğalmıştır. Örneğin, 1298'de Emir Hüsrev Dehlevi tarafından yazılan Leyla ve Mecnun, karakter ve konu sıralaması olarak farklılıklar göstermektedir. Dehlevi'nin akabinde de Abdurrahman-ı Cami, Hatifi, Kâtibi, Mekteb-i Şirazi ve daha birçok İranlı şair bu hikâyeyi kendi tarzlarında yazmıştır. Arap ve Fars Edebiyatının yanı sıra Türk edebiyatında da büyük ilgi gören Leyla ve Mecnun'un 15. Yüzyıl sonlarına ait en bilinen iki versiyonu Mir Ali Şir Nevai ve Muhammed bin Süleyman Fuzuli'ye aittir. Leyla ve Mecnun Arap, Fars ve Türk edebiyatçıları tarafından farklı versiyonları ile sıkça üretilen nadide bir eser olmakla beraber 17. ve 18. Yüzyıla kadar uyarlandığı çeşitlemeleri ile popüler kalmış bir hikayedir.

Fars ve Türk edebiyatında işlenen bu hikayelerin konu farklılıkları olduğu kadar minyatürlerinde de kurgu farklılıkları olduğu göze çarpmaktadır. Leyla ve Mecnun eseri temelinde, iki ayrı Arap kabilesine mensup, birbirine aşık iki gencin kavuşamama hikayesini ele almaktadır. Arap, Fars ve Türk edebiyatında, eseri kaleme alan şairler tarafından farklı kurgularla yazılmış, hikâye sıralamasında çeşitlilik göstermektedir. Kurgular arasında bulunan bu farklılık, minyatürlü nüshalara da yansımış ve dolayısıyla hikâyeyi yazan şairin eserine göre yapılan tasvirler değişkenlik göstermiştir. Bu araştırma Nizami Gencevi, Emir Hüsrev Dehlevi, Abdurrahman-ı Cami, Hatifi, Ali Şir Nevai ve Fuzuli'nin yazdığı Leyla ve Mecnun eserlerinde bulunan tanışma hikayesinin edebi farklılıklarının yanı sıra, 15. ve 16. Yüzyıllarda resimlenen nüshalardaki minyatürlerin nakkaşlar tarafından yapılan farklı tasarım kurgularına yoğunlaşacaktır. Hem dönemsel kurgu farklılıkları hem de hikâye bazı farklılıkların minyatürlü sahnelerdeki tasarım kurgularına etkileri araştırılıp, hikâyede bulunan karakterlerin konumlanma şekilleri incelenip, karşılaştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Leyla, Mecnun, minyatür, tasarım.

* Dr. Öğr. Üyesi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, e-posta: shrapacioglu@fsm.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5489-6437.

Abstract

The oldest source of Leyla Majnun, which is frequently discussed in Arabic, Turkish, Persian and Urdu literature, dates back to the second half of the 9th century in Arabic literature. This story, based on Ibn Qutayba's *Kitab al-Shi'r wa'sh-shu'ara*, is widely encountered in Eastern literature, and although Nizami Ganjavi was the sole author in the 13th century, the first miniaturized copies are found in Nizami's *Khamse*. After Nizami, the popularity of the work increased and the story of Leyla and Majnun proliferated with many imitations and versions. For example, *Leyla and Majnun*, written by Amir Hosrev Dehlawi in 1298, differs in the order of characters and themes. After Dehlawi, Abdurrahman-e Jami, Khatifi, Kâtibi, Mekteb-i Shirazi and many other Iranian poets wrote this story in their own style. The two best-known versions of *Leyla and Majnun*, which attracted great interest in Arabic and Persian literature as well as Turkish literature, belong to Mir Ali Shir Navoi and Muhammad bin Suleiman Fuzuli in the late 15th century. *Leyla and Majnun* is a rare work that has been frequently produced in different versions by Arabic, Persian and Turkish literati, and it is a story that remained popular with its variations until the 17th and 18th centuries.

It is noteworthy that these stories in Persian and Turkish literature have differences in subject matter as well as fictional differences in their miniatures. *Leyla and Majnun* basically deals with the story of two young people from two different Arab tribes who are in love with each other and cannot be reunited. In Arabic, Persian and Turkish literature, it was written in different fictions by the poets who wrote the work, and it shows diversity in the story order. This difference between the fictions is also reflected in the miniature copies and therefore the depictions made according to the work of the poet who wrote the story have varied. This research will focus on the literary differences in the story of meeting in the works of Nizami Ganjavi, Emir Hosrev Dehlevi, Abdurrahman-i Jami, Hatifi, Ali Şir Nevai and Fuzuli, as well as the different design constructions of the miniatures in the copies illustrated in the 15th and 16th centuries. The effects of both period stylistic differences and story-based differences on the design constructions in miniature scenes will be investigated, and the positioning of the characters in the story will be examined and compared.

Keywords: Leyla, Mecnun, miniature, design.

Giriş

Arap, Türk, Fars ve Urdu edebiyatında sıkça ele alınan bir aşk hikayesini konu alan *Leyla ve Mecnun* eserinin en eski kaynağı 9. Yüzyılın ikinci yarısında yazılmış İbn Kuteybe'nin *Kitab eş-Şi'r ve's-su'ara* eserine dayanır. Bu ilk oluşturulmuş eserin hikâye sıralaması, Kays'ın Leyla'ya çocukluktan âşık olması ile başlayıp akabinde kavuşamamalarının verdiği üzüntüyle yine Kays'ın vahşi hayvanlarla birlikte vahşi doğada çıplak dolaşması ve bu sebeple Mecnun olarak anılması ile devam eder. Mecnun'un babası Leyla ile evlenmek isteyen Mecnun'a yardım etmek için Leyla'nın babasını ikna etme girişimlerinde bulunsa da başarılı olamaz ve Mecnun babası tarafından bu aşk hastalığını tedavi ettirmek için Mekke'ye götürülür (Hasson, 2018, s. 22). İbn Kuteybe bu eseri ile Arap dünyasının cahiliye döneminde doğmuş ve gelişmişini 10. Yüzyılda gösteren edebi tenkidin ilerlemesine büyük katkı sağlamıştır (Yazıcı, 1999, s. 145).

Daha sonra Ebü'l-Ferec el-İsfahânî 10. Yüzyılda el-Eğânî eseri yeniden kaleme almıştır. Burada Leyla ve Mecnun'a daha geniş yer verilmiş, Kays'ın iyi bir şiir okuyucusu olduğu ve Leyla ile şiir vasıtasıyla iletişimde olduklarından bahsetmektedir (Hasson, 2018, s. 26). Akabinde Ebu Bekir el-velibi tarafından yazılan *Divanü Mecnun ve Leyla* eserinde şiirlerin arasına küçük mansur parçalar eklenmiş ve esere bir hikâye şekli verilmiştir. *Leyla ve Mecnun* 10. Yüzyılda Arap dili ve edebiyatı alimlerinin çeşitli şekillerle naklettiği bir halk hikayesi haline dönüşmüştür (Durmuş, 2003, s. 159).

Çoğu araştırmacı 9. ve 10. Yüzyılda Leyla ile Mecnun'un hikayesini orta çağda mistik bir aşkın temsilcisi olarak görmekte, bazıları ise kuzey ve güney Arap kabileleri arasındaki rekabetin bir sonucu olarak popülerlik kazandığını ileri sürmektedir (Hasson, 2018, s. 26).

İki ayrı Arap kabilesine mensup olan Leyla ve Mecnun çocukluktan birbirlerini görüp âşık olurlar. Arap edebiyatında bu ilk görüşmenin yaylada olduğu yazılmış fakat ileri tarihlerde bu eseri kendi üslubu ile değiştirip dönüştüren şairler bu tanışma anlarında da farklılıklara gitmiştir. Yaylada tanışma hikayesini tekrarlayan şairler olduğu gibi, bu iki gencin okulda birbirlerini görüp âşık olduğunu yazan şairler de çoğunluktadır.

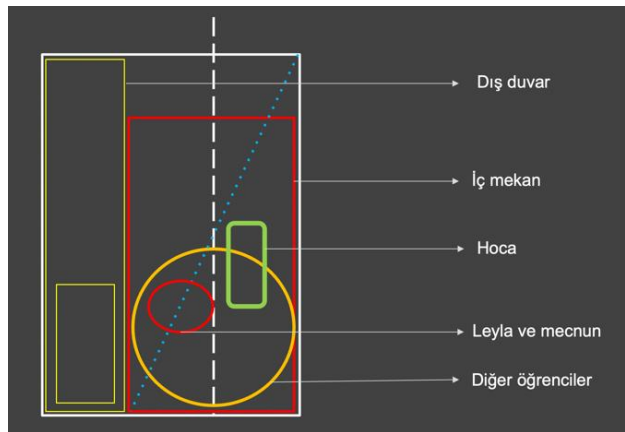
Eser farklı şairler tarafından çokça yorumlanmış, birçok şair kendi üslupları ile eseri kaleme almıştır. Bununla beraber bu eserlerin minyatürlü nüshaları da bulunmakta, araştırmanın temel konusunu da bu minyatürlü nüshaların Leyla ve Mecnun'un tanışma hikayelerini içeren tasvirleri oluşturmaktadır.

Birçok şair tarafından farklılıklar içeren Leyla ve Mecnun hikayesinde, ikilinin tanışma anlarına dair de farklılıklar bulunmaktadır. Nizami Gencevi'nin kaleme aldığı eserde ikilinin tanışma yeri okul olarak betimlenmiş, Arap edebiyatında yaylada tanışan iki âşık Nizami Gencevi'nin eserinden sonra özellikle Fars, Urdu ve Türk edebiyatında da çoğunlukla okulda tanışmış olarak kaleme alınmıştır.

Bu çalışmada Türk, Fars ve Urdu edebiyatında yer etmiş şairlerden, Leyla ve Mecnun eseri yazan ve bu yazılı nüshalarda bulunan tanışma hikayelerinin minyatürleri ele alınmıştır. Araştırmamızda seçilen örnekler üzerinden, okulda gerçekleşen tanışma sahnelerinin nakkaşlar tarafından nasıl bir kurgu ile tasarlandığı incelenecek, kompozisyon oluşumunun ana iskeleti hakkında yorum yapılacaktır.

Araştırmaya başlarken, 15 ve 16. Yüzyılda Nizâmî Gencevî, Emir Hüsrev Dihlevî, Abdurrahman-ı Câmî, Hatifî, Hamdî, Ali Şîr Nevâî ve Fuzûlî'nin telif ettiği minyatürlü Leyla ve Mecnun eserleri taranmıştır. Bulunan eserlerin içinden Leyla ve Mecnun'un okulda tanışma anlarını resmeden sayfalar ele alınmış, minyatürler en erken örneklerden en yenilere doğru sıralanmış, kendi içlerinde mekân kurgusu bakımından ayrılmış, her kurgu kendi içinde tasarım iskeleti bakımından irdelenmiştir. Bulunan tasarım şemaları bir araya getirilerek farklılık ve benzerlikleri sonucunda ortaya çıkan birim gösterilmiştir.

Okulda tanışma hikayeleri, taranan minyatürlü el yazmaları genelinde iç mekân ve mekâna giriş kapısı, iç mekân, hoca iç mekânda öğrenciler dış mekânda ve iç dış mekân bir arada olarak gruplara ayrılıp tasarım düzenleri incelenecektir.

Şablon 1.

Çalışmamızda yöntem olarak dış duvar sınırı, iç mekân sınırı, Leyla ve Mecnun, Hoca ve diğer öğrenciler belirtilen formlarda gösterilecek, bu formlar üzerinden sahnelerin şablonları çıkarılacaktır (Şablon 1). Çıkarılan şablonlar önce kendi

mekanlarında sonrasında da bütün mekân çeşitlerinde benzerlik ve farklılıkları ile incelenecek, ortak form ve şemalar belirlenecektir.

Leyla ve Mecnun Hikayesinin Şairlere Göre Edebi Farklılık ve Benzerlikleri

Leyla ile Mecnun üzerinden yapılan aşk kavramsallaştırması 12. yüzyıldan itibaren alimler arasında yaygınlaşmış, İbn Arabi ve Celalud-din Rumi gibi 13. Yüzyılın büyük ustaları tarafından daha da detaylandırılmıştır. İlahi aşka giden bir yol olarak tanımlanmaya başlayan Leyla ve Mecnun arasında başlayan aşk, Arap ve Fars topraklarında yaşayan alimlerin sık sık atıf yaptığı bir kavram haline gelmiştir. İbn Arabi'nin Fütihat al-Makkiyah'ı (1240), Rumi'nin Mesnevisi (1273) ve Ferid-ud-din Attar'ın (1221) şiirlerinde yer almıştır. Daha sonra sevgili figürünün belirsizliği Fars şairi Şirazlı Hafız'ın (1390) şiirlerinde ayırt edici bir özelliği haline gelmeye başlamıştır. Bununla beraber Leyla ve Mecnun, İran saraylarında bağlılık, dayanıklılık ve kararlılığın içsel niteliklerini vurgulayan ideal bir model olmuştur (Hasson, 2018, s. 29-30).

Arap şairlerden sonra İranlı şairler Leyla ve Mecnun isimlerini eserlerinde sıkça kullanmış ve şiirlerine konu etmişlerdir. Menûcihrî (ö. 432/1041) ve Baba Kûhî-i Şîrâzî'nin (ö. 442/1050), Enverî ve Hâkânî-yi Şîrvânî' Leyla ve Mecnun isimlerini halk arasında sözlü gelen rivayetler ile divanlarında kullanmış, halk arasında dilden dile dolaşan bu hikâye Nizâmî-i Gencevî'ye (ö. 608/1211-12) kadar şairler tarafından tek başına ele alınmamıştır (Yazıcı, 2003, s. 160).

Nizami'nin anlatımı eserin popüleritesini arttırmış, bu eserden sonra Leyla ve Mecnun hikayesinin taklit ve versiyonları çoğalmıştır. Birçok şaire ilham olan eser Farsça, Türkçe, Urduca-Hintçe ve diğer dillerde yazılmıştır (Hasson, 2018, s. 31). Nizami'nin yazdığı Leyla ve Mecnun'da Nizami'nin direkt hangi kaynaktan esinlendiği bilinmese de el-Eğânî ve Divanü Mecnun ve Leyla'dan feyz aldığı iddia edilmektedir (Hasson, 2018, s. 31-32).

Eserde Leyla ve Mecnun karakterlerinde birkaç değişiklik söz konusudur. Kahramanlar yine Arap kabilelerine mensup olarak geçmekte ama aynı zamanda hikâye saray unsurlarını da barındıran bir hale dönüşmektedir. Nizami'nin eserinde Arap şairlerinden farklı olarak Leyla ve Mecnun okulda çocukken tanışıp birbirlerine âşık olan kibar şahsiyetler olarak tanımlanır. Köy hayatı yaşayan iki ailenin yerini de birbirleri ile savaşıyor iki soylu kabile alır (Hasson, 2018, s. 32).

Nizami'nin hikayesinde Emir Kabilesi yıllarca bir oğlan çocuk için dua eder ve sonunda Kays doğar. 10 yaşında okula gönderilen Kays, okulda başka bir soylu aileden gelen Leyla ile tanışır. Birbirlerine âşık olan gençlerin bu durumunu Leyla'nın ailesi duyar ve artık görüşmelerini istemez. Bunun üzerine Leyla ev hapsine alınır. Kays ise Leyla'yı görememenin verdiği üzüntü ile yas tutmaya başlar. Kendine has tuttuğu bu yas halk arasında ona Mecnun ismini verir. Leyla'yı görmek için gece gündüz Leyla'nın kampına giden Mecnun, Leyla'nın ailesinin engellemesinden ötürü bir türlü Leyla ile iletişime geçemez. Bunun üzerine kendini vahşi doğaya atan Mecnun gittikçe yalnızlaşmaya ve vahşileşmeye başlar. Bu duruma üzülen Mecnun'un babası ne kadar uğraşsa da Leyla'nın ailesini ikna edemez ve oğlunun bu aşk hastalığının geçmesi için onu Mekke'ye götürür. Fakat bu girişim başarısız olur çünkü Mecnun üzüntüsünün azalması için dua etmek yerine sevgisinin artması için dua eder. Mecnun Leyla ile ilgili şiirler yazıp söylemeye başlar. Bu şiirler halk arasında meşhur olur ve Leyla'nın kulağına gider. Bunun üzerine Leyla da kendi şiirlerini yazıp söylemeye başlar ve Leyla'nın şiirleri de halk arasında ezberlenir. Mecnun inzivaya çekildiği sırada çölde avlanan Bedevi Şahı Nevfel ile karşılaşır. Mecnun'un hikayesinden etkilenen Nevfel, birleşmelerine yardımcı olmaya karar verir ve Leyla'nın kabilesi ile savaşa girer. Savaşa girse de Leyla'nın

babasını ikna edemez çünkü Leyla'nın babası kızını Mecnun'a vermektense öldürmeyi tercih edeceğini söyler. Hayal kırıklığına uğramış öfkeli Mecnun tekrar vahşi hayata döner. Yolda avcılar tarafından kapana sıkıştırılmış bir ceylan görür ve kurtarır. Akabinde zincire vurulmuş bir yaşlı kadın görür ve çözülmesini ister. Bu çeşit iyilikler yaparak Leyla'nın çadırına varır. Oraya vardığında Leyla'nın Salam ile evlendiğini öğrenir ve yine yanına yaklaşamaz. Bir gün Leyla Mecnun'u görmek için habercisinden onu getirmesini ister. Haberci Mecnun'u Leyla'nın çadırının yakınındaki palmiyeye getirir. İki aşık karşılaştıklarında Mecnun Leyla'ya bir ayet okur ve kaçır. Bir süre sonra Leyla'nın kocası ölür. Akabinde Leyla da ölür. Annesinden ölmeden önce kendisine gelinlik giydirmesini ister. Mecnun Leyla'nın öldüğünü duyunca koşarak mezarına gider ve ölünceye kadar Leyla'nın mezarında yatar. Cesedi parçalanıncaya kadar burada yatan Mecnun'u sonrasında insanlar Leyla'nın yanına gömer. Son sözde Leyla ile Mecnun'un bir rüyada birleştiği söylenir. Bazı araştırmacılar cennette buluşma sahnesinin hikâyeye daha sonradan eklendiğini söylese de diğer araştırmacılar buna katılmamaktadır. Bu tartışılan bir mesele olsa da Hindistan'daki bütün şiirlerde bu son söz hikâyenin ayrılmaz bir parçası haline gelmiş ve kullanılmıştır (Hasson, 2018, s. 34, 36).

Nizami'nin eserinden sonra Leyla ve Mecnun'un tanışma yerleri çoğunlukla diğer şairler tarafından da okul olarak tasarlanmıştır.

Nizami'den sonra 1298'de Leyla ve Mecnun mesnevisini yazan şair Emir Hüsrev Dehlevi(ö.1325)'dir. Şeyh Nizameddin Evliya ile Delhi sultanına ithaf edilen eser Nizami'ninkinden daha kısa olmakta ve bir Hint şehzadesinin macerası tadındadır (Yazıcı, 2003, s. 160). Tasavvufi hiçbir konuya yer verilmeyen eserde Nizaminin eserine göre birkaç değişiklik de olmuştur.

Emir Hüsrev, Nizami'nin şiirinin genel düzenlemesi ve temel olay örgüsünü ile ilgili eserin başlığında kahramanların isimlerinin sırasını tersine çevirir ve Nizami'nin şiirinde bulunmayan birkaç olayı ekler. Örneğin, Nevfel, Leyla ile evlenmek için Mecnun'a yardım edemedikten sonra, Mecnun'u kendi kızı ile evlendirir, ancak Mecnun çöle kaçır. Emir Hüsrev, aynı zamanda, Mecnun'un Leyla'nın yolundan uyuz bir köpeği okşadığı bir bölümü de anlatır. Hüsrev, Nizami'nin ölçüsünü ve mesnevinin genel yapısını korur; Nizami gibi, girişinde de oğluna bir öğüt bölümü yer alır ve sonsözde şair, annesi ve kardeşinin aynı yıl içindeki ölümünün yasını tutar. Eserin girişinde Emir Hüsrev, Nizami'yi alkışlar ve onun seviyesine olabildiğince yaklaştığını iddia eder. Bu nedenle, Emir Hüsrev'in hikâyeyi yeniden yazması, selefine saygılarını sunarken aynı zamanda aynı gelenek içindeki konumunu göstermektedir. Eserleri Hint-Fars stiline yaratılmasında oldukça etkili olmuş ve Delhi'nin bir Fars üretim merkezi olarak ortaya çıkmasına katkıda sağlamıştır. Emir Hüsrev'in eserleri, Farsça konuşulan dünyada da popülerleşmiş özellikle Orta Asya'da ve daha sonra Safevi, Babür, Timur ve Osmanlı topraklarında da nam salmıştır (Hasson, 2018, s. 37).

Emir Hüsrev Dihlevi'nin ardından Leyla ve Mecnun, 1484'te Abdurrahman-ı Câmî tarafından yazılan *Heft Evreng* isimli yedi mesneviden oluşan eserin altıncısı olarak karşımıza çıkmaktadır (Yazıcı, 2003, s. 160). Bu eser, Nizami ve Emir Hüsrev'den daha da farklı olmakta Arap şairlerin tarzına daha çok benzemektedir.

Hikâyede Leyla ve Mecnun okul yerine bir yaylada tanışır. Bununla beraber Mecnun'un ölümü de farklı anlatılmıştır. Bir bedevi Mecnun'u ararken onu çölde kucağında bir ceylan yavrusu ile ölmüş olarak bulur ve durumu Leyla'ya bildirir. Leyla da Mecnunun mezarına gelir ve onun üzerinde ölür. Cami eserinde bağımsız biçimde tasavvufî ilgili parçalara yer verse de konu tamamı ile bir aşk macerası olarak derlenmiştir (Yazıcı, 2003, s. 160).

Abdurrahman-ı Câmî'nin yeğeni Hâtîfî'nin 1521' de yazdığı *Leyla ve Mecnun* mesnevisinde de hikâyede değişiklikler gözükmektedir. Çölde avlanırken karşılaştığı Mecnun'a Leyla ile kavuşması için yardım eden Nevfel, bu eserde Leyla'ya âşık olup, Mecnun'u öldürmek üzere bir zehir hazırlar fakat bu zehirle kendisi ölür. Çölde ölüp, cesedi kumlar üzerinde bulunan Mecnun ise hacdan dönen hacılar tarafından defnedilir. Hâtîfî'nin *Leyla ve Mecnun*'unda Mecnun bir deli olarak değil, ermiş olarak tanıtılmıştır (Yazıcı, 2003, s. 161). Bununla beraber Hâtîfî Mecnun'un Leyla'nın köpeğine sarıldığı bölüme daha geniş ve daha dramatik bir yer verir. Hâtîfî'nin dili Nizami'ye göre daha basit ve anlaşılırdır (Hasson, 2018, s. 39).

Bu şairler dışında Güney Asya ve Osmanlı Topraklarında bilinen bir başka Farsça anlatım da 1435'te Kâtibî, 1481'de Mektebî-i Şîrâzî, 1492'de Misâlî-i Kâşânî, 1512'de Nizâmeddin Ahmed Süheylî, 1514'de Sevdâî ile Hilâlî-yi Esterâbâdî, Derviş Alî-i Gilânî, Kâsımî-i Gunâbâdî, Kâsım Han Bedahşânî, Sa'deddin Rehâî-i Hâfî, Ya'küb-i Sarfî-i Keşmîrî, Mîr Cümle-i İsfahânî, Nâmî-yi İsfahânî, Sabâ-yi Kâşânî yapmıştır. Bunlardan başka yine müellifleri bilinen ama günümüze ulaşmayan bazı eserler de mevcuttur (Yazıcı, 2003, s. 162).

Aşkın ve aşıklığın sembolü olarak görülen Leyla ve Mecnun hikayesi Arap ve Fars edebiyatının yanı sıra Türk edebiyatında da büyük ilgi görmüştür.

1317'de Gülşehrî tarafından kaleme alınan Mantıku't-tayr eserinde Hüdhüd "ışıkbazlık ve maşuk'tan bahsederken yetmiş dokuz beyitle Leyla ve Mecnun hikayesi özetlenmektedir (Pala, 2003, s. 163). Eserin içinde yer alan Dâsitân-ı Leylâ vü Mecnun'da Gülşehrî, Nizami gibi beşerî aşkı ilahi aşk olarak göstermekte, hikâyenin sonunda Leyla Mecnun'u görmek için yola çıkıp Mecnun'un yanına vardığında selam vermekte ve kendisinin Leyla olduğunu söylemektedir. Fakat Mecnun selamı alsa bile artık Leyla'yı tanımamaktadır. Gülşehrî konuyu tasavvufî açıdan ele almış ve hikâyenin sonunda artık Mecnun'un Leyla'sı Mevla olmuştur (Yavuz, 2005, s. 60).

Aşık Paşa'nın 1330 da yazdığı Garibname isimli eserinde Tanrı'ya ulaşmak için örnek olarak Mecnun'un aşkından bahsetmektedir (Hasson, 2018, s. 39).

Türk edebiyatında Leyla ve Mecnun hikayesini ilk kez müstakil bir mesnevi olarak 1478 de Gülşen-i Uşşâk adı ile yazan şair Edirneli Şâhidî'dir. (Pala, 2003, s. 163) 6446 beyitten oluşan bu eser en uzun Leyla ve Mecnun versiyondur (Hasson, 2018, s. 41).

Hikâyenin 15. yüzyılın sonlarına ait diğer iki Türkçe versiyonu en bilinenleridir. Biri Çağatay Türkçesinin ünlü şairi Camî'nin de yakın arkadaşı Mîr Ali Şîr Nevâî (ö. 1501), ikincisi, 1536'da Muhammed bin Süleyman Fuzulî (ö. 1556)'dir.

Ali Şîr Nevâî'nin 1484'te yazdığı Hamse'nin içinde Leyla ve Mecnun da vardır. Nizami ve Emir Hüsrev-i Dihlevî'nin aynı adı taşıyan Farsça mesnevilerine bir cevap niteliğinde kaleme aldığı eser 38 bölüm, 3622 beyitten meydana gelmekte ve pek çok nüshası bulunmaktadır.

Türk Edebiyatı'nın en bilinen ve en çok beğenilen mesnevisi ise 1556 yılında Fuzûlî tarafından yazılmıştır. Fuzûlî'nin eseri yazarken Hâtîfî'den etkilendiği düşünülmektedir (Hasson, 2018, s. 41).

Bunun dışında Leyla ve Mecnun'u yazan diğer Türk şairler 15. Yüzyılda Hamdullah Hamdi, Ahmed Rıdvan; 16. Yüzyılda Bihiştî Ahmed Sinan Çelebi, Sevdâî, Hakîrî, Kadîmî, Hâmidîzâde Celîlî, Lârendeli Hamdî, Celâlîzâde Sâlih, Halife, Atâyî ; 17. Yüzyılda Fâizî; 18. Yüzyılda Örfî Mehmed, Andelîb, 19. Yüzyılda Nâkâm olarak sıralanabilir (Pala, 2003, s. 163).

Leyla ve Mecnun Arap, Fars ve Türk edebiyatçılar tarafından farklı versiyonları ile sıkça üretilen nadide bir eser olmakla beraber 17. ve 18. Yüzyıla kadar uyarlandığı çeşitlemeleri ile popüler kalmış bir hikayedir.

15 ve 16. Yüzyılda Resimlenen Leyla ve Mecnun Nüshalarındaki Okulda Tanışma Minyatürleri

Yurt dışı kütüphanelerinde yapılan araştırmalar sonucunda Leyla ve Mecnun'un okulda tanışma anlarının resimli nüshaları mekân farklılıkları bakımından ayrılacaktır. Mekanlar kendi içinde Leyla, Mecnun, Hoca ve öğrenci konumlamaları ile şablonlaştırılarak tasarım kurgusu bakımından benzerlik ve farklılıkların daha net anlaşılması hedeflenmektedir.

İç Mekân ve Mekâna Giriş Kapısı Bulunan Örnekler

Okulda tanışma tasvirlerinde iç mekân ve iç mekâna giriş kapısı bulunan örneklerde giriş kapısının genellikle sağ kısımda konumlandığı görülmektedir. İncelenen bütün örneklerde giriş kapısının bulunduğu duvarın eni minyatürlü sayfanın üçte birlik alanına denk gelecek şekilde tasarlanmıştır.

Ayrıca dış kapıyı belirtmek için cetvel dışında sağ kısma konulan kapılı minyatürler de bulunmaktadır.

Resim 1. N. Hermitage Museum, 1431, Herat¹

Resim 2. N. Met Museum, 1994.232.4, 1431-1432, Herat²

Resim 3. N. Cambridge University Library, Ms Add.3139, 1500³

Resim 4. N. Walter Arts Museum, W609, 1516, Herat⁴

¹ <https://www.thermitage.org/The-Khamsa-by-Nizami.start24.show48.html> [Erişim Tarihi: 07.07.2023]

² <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/455041> (Erişim Tarihi: 07.07.2023]

³ <https://digital.bodleian.ox.ac.uk/objects/ed3dac54-cfc0-43b5-9eb7-6214abe98094/surfaces/a0f32409-f108-4f39-bc8e-5079b3149243/#> (Erişim Tarihi: 07.07.2023]

⁴ <https://art.thewalters.org/detail/81273/majnun-playing-with-wild-animals-3/> (Erişim Tarihi: 07.07.2023]

Resim 5. N. Ms Browne, 1434 P.267, 1540⁵

Resim 6. N. Freer Gallery Of Art, F1908.267, 1548, Şiraz, Safevi⁶

Resim 7. N. Freer Gallery Of Art, F1908.352, 1550, Şiraz, Safevi,

Resim 8. F.BNDF, Département Des Manuscrits, Turc 316, 1551-1560⁷

Resim 9. N. I.O. Islamic, 1138, F.189, 1590, Şiraz⁸

Resim 10. N. Walter Arts Museum, W.610, 1580, Safevi⁹

Resim 11. D. The Israel Museum, Jerusalem, B69.0572, 1550-1560, Şiraz¹⁰

Resim 12. N Arthur M. Sackler Gallery, S1986.286, 1600-1610, Safevi¹¹

İncelenen 12 eser doğrultusunda, okulda tanışma tasvirlerinde iç mekân ve iç mekâna giriş kapısı bulunan örneklerde giriş kapısının genellikle sol kısımda konumlandığı görülmektedir. Giriş kapısının bulunduğu duvarın eni, minyatürlü sayfanın üçte birlik alanına denk gelecek şekilde tasarlanmış, okul mekânı tasarımının 3'te 2'sini kaplamaktadır (Resim 1, 2, 3, 5, 7, 9, 10, 11, 12).

Örneklerde giriş kapısında içeri girmekte olan ya da kapıda bekleyen bir figür bulunmakta, bazı örneklerde bu kapının üzerinde bir pencere ve pencerenin içinde de

⁵https://www.joh.cam.ac.uk/library/special_collections/manuscripts/oriental_manuscripts/oriental/browne1434/1434p267.htm (Erişim Tarihi: 07.07.2023]

⁶<https://asia.si.edu/object/F1908.267/> (Erişim Tarihi: 07.07.2023]

⁷<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b84272029/f54.item.r=turc%20316.zoom> (Erişim Tarihi: 07.07.2023]

⁸[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Layla_and_Majnun_at_school_-_Majalis_al'Ushshaq_of_Sultan_Husayn_Mirza_\(1590-1600\),_f.189_-_BL_IO_Islamic_1138.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Layla_and_Majnun_at_school_-_Majalis_al'Ushshaq_of_Sultan_Husayn_Mirza_(1590-1600),_f.189_-_BL_IO_Islamic_1138.jpg) (Erişim Tarihi: 07.07.2023]

⁹<https://art.thewalters.org/detail/22150/five-poems-quintet/> (Erişim Tarihi: 07.07.2023]

¹⁰<https://www.imj.org.il/en/collections/508995> (Erişim Tarihi: 07.07.2023]

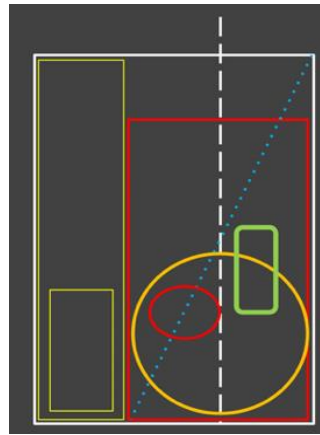
¹¹<https://asia.si.edu/object/S1986.286/> (Erişim Tarihi: 07.07.2023]

yine bir figür görülmektedir (Resim 3, 5, 6, 7,9,10, 11). Ayrıca dış kapıyı belirtmek için cetvel dışında sağ kısma konulan kapılı minyatürler de bulunmaktadır (Resim 8).

Resim 13.

Leyla ve Mecnun çoğunlukla hocanın yakınında resmedilmiş, nüshaların çoğunda tek hoca bulunurken bazı nüshalarda iki hoca kurguya dahil edilmiştir (Resim 3, 6, 7). Leyla ve Mecnun incelenen örneklerde çoğunlukta yan yana konumlanırken, çoğu nakkaş hocayı ikiliye asimetrik olarak yerleştirilmiştir. Hoca ve Leyla Mecnun' un bu çapraz yerleşim ikili arasındaki iletişimi desteklemekte, konunun ana karakterlerini tasarım olarak dikkat çekici hale getirmektedir. Öğrenciler incelenen bütün minyatürlerde hocanın etrafına konumlanacak şekilde daire formunda dizilmiş, Leyla ve Mecnun bu dairenin içinde yer almaktadır (Resim13).

Şablon 2.

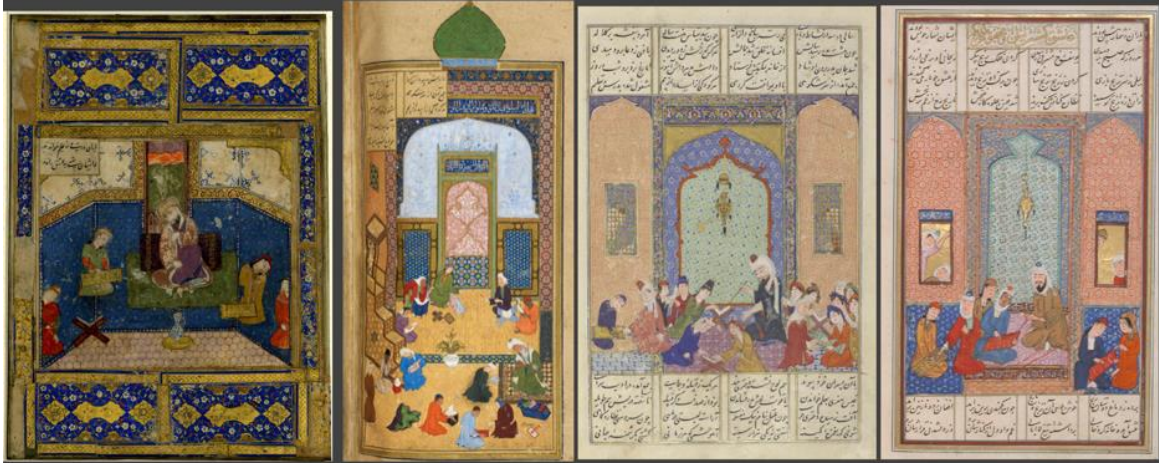
İç mekân ve mekâna giriş kapı alanı bulunan minyatürlerde tasarım bütünlüğü bulunmakta, mekân bölümleri ve ana karakter dizilimleri incelenen örnekler bütününde

iç mekânın mevcut resmin 3'te 2'si olduğu, hoca ve Leyla Mecnun konumlanmasının çoğunlukla asimetrik bir dizilimde gerçekleştirildiği, öğrencilerin de bu üçlüyü daire dizilimi ile çevrelediği görülmektedir.

Nüşhaların tamamına bakıldığında üç eşit parçaya bölündüğü görülen minyatürde Şablon üzerine baktığımızda iç mekâna, Leyla ve Mecnuna, hocaya birer birim içerisinde yer verildiği belirlenmiştir (Şablon 2).

İç Mekân Örnekleri

Okulda tanışma tasvirlerinin iç mekân örneklerinde mekâna giriş kapısı bulunmamaktadır. Tasarımlar sadece iç mekânı gösterecek şekilde tasarlanmıştır. Bazı örneklerde iç mekân mimarisinin simetrik bir denge ile oluştuğu (Resim 14, 15, 16, 17, 19, 21), bir örnekte iç mekân iki bölümden oluşturulup iki ayrı duvar olarak yine kendi içinde simetrik bir mimari ile planlandığını (Resim 18) ve bir örneğin de tamamen simetriden arınmış asimetrik bir denge ile yatay düzlemde tasarlanmış olduğu görülmektedir (Resim 20).

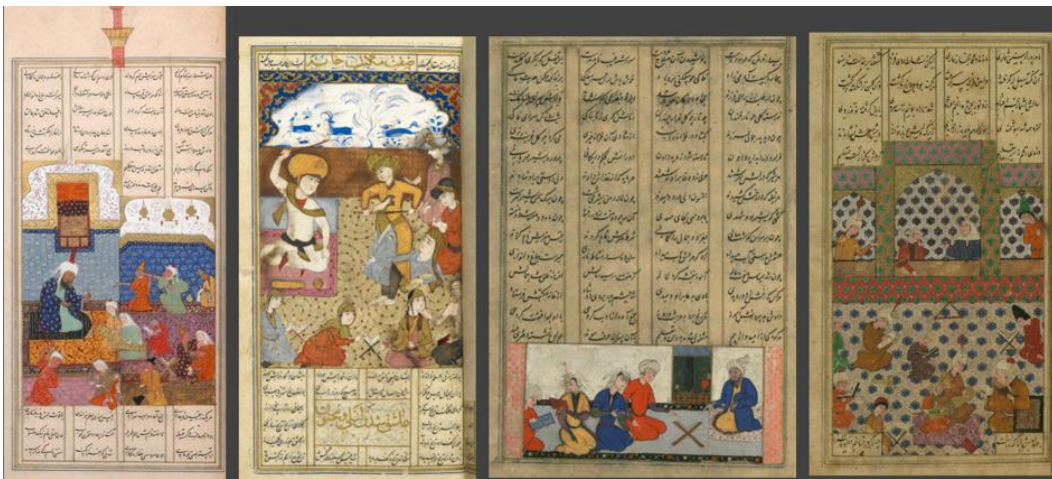

Resim 14. N. Blm, Add Ms 25900, 1442-1443, Herat¹²

Resim 15. BLM, Add MS 25900, 1442-1443¹³

Resim 16. N. The John Rylands Library, Persian Ms 36, 1445, Şiraz¹⁴

Resim 17. N. Met Museum, 13.228.3, 1449-1450, Şiraz¹⁵

¹² https://www.britishmuseum.org/collection/object/W_1977-0228-0-6 (Erişim Tarihi: 07.07.2023]

¹³ http://www.bl.uk/manuscripts/Viewer.aspx?ref=add_ms_25900_fs001r (Erişim Tarihi: 07.07.2023]

¹⁴ <https://www.digitalcollections.manchester.ac.uk/view/MS-PERSIAN-00036/616> (Erişim Tarihi: 07.07.2023]

¹⁵ <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/446541> (Erişim Tarihi: 07.07.2023]

Resim 18. Met Museum, 13.228.6, 1509-1510, Şiraz, Safevi¹⁶

Resim 19. Lbm Add Ms 6613, 100r, 1666, Türkmen¹⁷

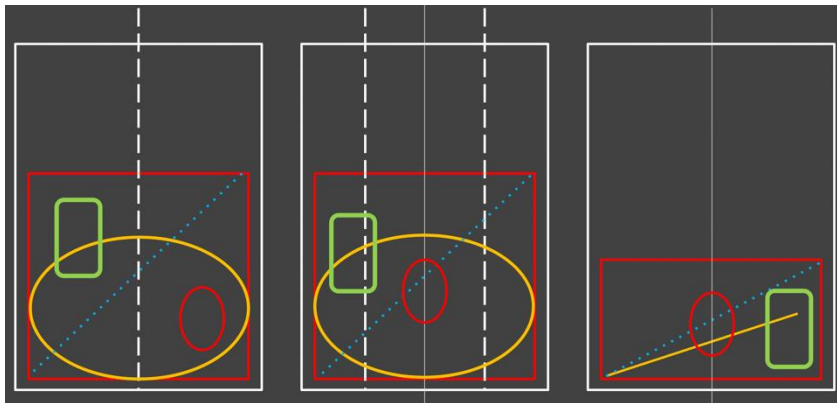
Resim 20. Walter Arts Museum, W608, 1563, Safevi¹⁸

Resim 21. Walters Art Gallery W.622, 1529 Safevi¹⁹

Resim 22.

İncelenen 8 eserin tamamında tek hoca resmedilmiştir. Leyla ve Mecnun yine çoğunlukla hocanın yakınında asimetrik bir yerleşim ile resmedilmiştir. Hoca ve Leyla Mecnun'un yan yana konumlandığı örnekler de mevcuttur (Resim 20, 21). Öğrenciler çoğu minyatürlerde hocanın etrafına konumlanacak şekilde daire formunda dizilmiş, Resim 20'de bulunan istisna örnekte hem minyatürlü alanın darlığı hem de tasarım kurgusu itibari ile öğrencilerin paralel bir düzlemde sıralandığı görülmektedir (Resim 22).

Şablon 3.

¹⁶ <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/446543> (Erişim Tarihi: 07.07.2023)

¹⁷ http://www.bl.uk/manuscripts/Viewer.aspx?ref=add_ms_6613_f090v (Erişim Tarihi: 07.07.2023)

¹⁸ <https://art.thewalters.org/detail/17263/five-poems-quintet-9/> (Erişim Tarihi: 07.07.2023)

¹⁹ <https://art.thewalters.org/detail/30914/five-poems-quintet-3/> (Erişim Tarihi: 07.07.2023)

İncelenen örnekler üzerinden üç ayrı şablon kullanılarak tasarlanmış minyatürler karşımıza çıkmaktadır. Sadece iç mekân kurgusu bulunan minyatürler mekân içinde iki eşit parçaya bölünmüş, yine bu birimler üzerinden yapılan incelemede hocanın bir birime, Leyla ve Mecnun da diğer birime konumlandığı tasvirler karşımıza çıkmaktadır. Bununla beraber iki birime bölünen minyatürlerin bazılarında hocanın tek birime, Leyla ve Mecnun'un da merkeze yerleştiği görülmektedir. Üç şablonun tamamında birimlerin kendi merkezlerine, hoca ve Leyla Mecnun'un yerleştiği görülmektedir. Şablon üzerindeki bu görüntü de her birime özel karakterlerin yerleştiğini desteklemektedir (Şablon 3).

Hoca İç Mekânda Öğrenciler Dış Mekânda Örnekler

Okulda tanışma tasvirlerinin bir diğer çeşidi hocanın kapalı bir alanda, öğrencilerin ise dış mekânda kurgulandığı örneklerdir. Bu örneklerde hocanın kürsü görünümünde üzeri kapalı bir mekânda konumlandığı görülmektedir. İncelenen örneklerde çoğunlukla hocanın bulunduğu mekân, minyatürlü sayfanın sağ tarafına cetvele dayalı olarak resmedilmiştir. Bir tek Resim 27' de hocanın kürsüsü cetvelin soluna dayanmıştır. Bununla beraber bazı örneklerde hocanın kürsüsünün bulunduğu alanın yüksekliğini göstermek amaçlı yapıldığını düşündüğümüz cetveldən taşan mimari yapı ve üzerinde bir figür vardır (Resim 24, 25).

Resim 23. Harvard Art Museum, 9.2015.129, 1489, Akkoyunlu²⁰,

Resim 24. Arthur M. Sackler Gallery, S1986.289, 1490, Şiraz, Akkoyunlu, Türkmen²¹

Resim 25. NBL, Ms. Elliott 192, 346f, 1501 İran²²

Resim 26. NBL, Ms. Pers. D. 105, 388f, 1504, İran²³

Resim 27. Walter Arts Museum, W.605, 1494-1495, Safevi²⁴

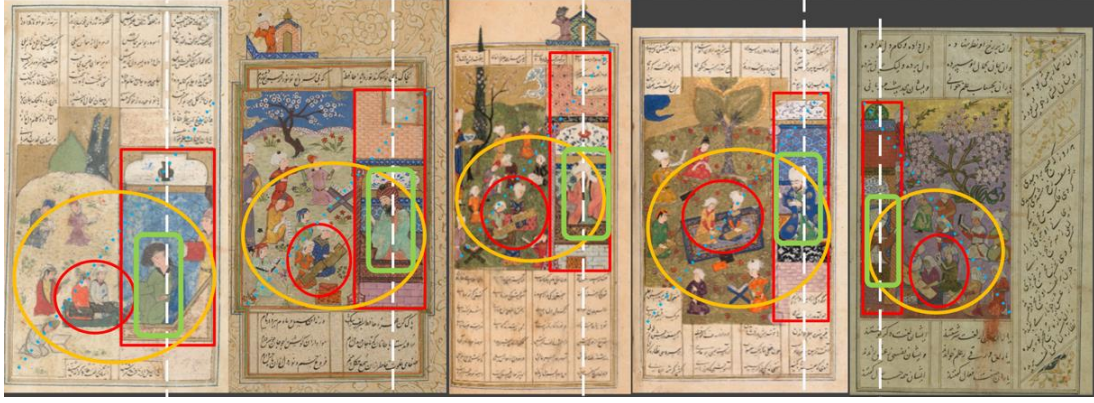
²⁰ <https://harvardartmuseums.org/collections/object/352084> (Erişim Tarihi: 07.07.2023]

²¹ <https://asia.si.edu/object/S1986.289/> (Erişim Tarihi: 07.07.2023]

²² <https://digital.bodleian.ox.ac.uk/objects/ed3dac54-cfc0-43b5-9eb7-6214abe98094/> (Erişim Tarihi: 07.07.2023]

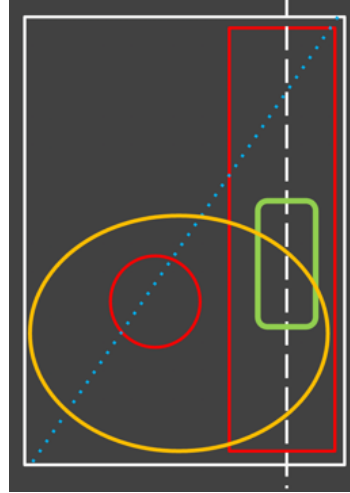
²³ <https://digital.bodleian.ox.ac.uk/objects/2e3a3c8d-1465-4721-9923-12436f367498/surfaces/c74fd6ce-32fd-441e-9b0f-3fd78218cbc5/> (Erişim Tarihi: 07.07.2023]

²⁴ <https://art.thewalters.org/detail/21138> (Erişim Tarihi: 07.07.2023]

Resim 28.

5 Eser üzerinden incelediğimiz örneklerin hepsinde radyal bir denge söz konusudur. Öğrencilerin dizilimi minyatürlerde uzak yakın ilişkisini sağlamış, dairesel olarak hocanın etrafında toplanan öğrenciler Leyla ve Mecnun'u oluşturdukları dairenin içine almışlardır. Tek hoca ile oluşturulan kompozisyonlarda Leyla ve Mecnun'un hocadan aşağı bir konumda asimetrik olarak yerleştiği görülmektedir.

Şablon 4.

Bu örnekler üzerinden karşımıza tek bir şablon çıkmaktadır. Şablonda hocanın bulunduğu alanın, sayfanın ya yarısını ya da 3'te 1'ini kapladığı görülmektedir. Öğrencilerin dizilimi tasarımda dengeyi sağlamış, ana karakterlerin sayfadaki konumu yine orantılı bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Sayfanın kurgusunun yine 3 dikey bölümde oluştuğu, karakterlerin de bu bölümlere dengeli bir şekilde yerleştiği görülmektedir (Şablon 4).

İç Dış Mekân Bir Arada Örnekler

Son olarak yine farklı bir kurgulama sahnesi olan iç ve dış mekân bir arada tasarlanmış minyatürlere bakıldığında, incelenen 7 örnek üzerinden iç dış mekân bir arada tasarım kurgusunda, cetvel dışına taşmalar ve yazı marjı dışına çıkmaların bulunduğu örnekler gözümüze çarpmaktadır. Yazı alanının bulunduğu cetvel hizasından, minyatürlerin taşmadığı nadir örnekler bulunmakta (Resim 32, 34, 35) bu örnekler dışında gerek cetvel dışına taşan kubbeler (Resim 29, 30, 31) gerek dış mekân olarak cetvel dışına zemsiz yapılan figürler (Resim 31) gerekse yazı alanından sol ve sağ tarafa taşma yaparak dış mekân tasarlanan kurgulamalar karşımıza çıkmaktadır. Bu örnekler tasarım çeşitliliği bakımından zengindir. Mekânın perspektifini hissettirecek eğimde yerleşimler

bulunmaktadır (Resim 29, 30, 31). Dış mekânı kompozisyonun 3'te 1'lik alanına yerleştiren örneklerle (Resim 32,33,35) beraber iç mekân alt kısımda dış mekân üst kısımda yerleşimli kompozisyon da mevcuttur (Resim 34).

Resim 29. LMB, Or 6810,1490-1499, Herat²⁵

Resim 30. N. Cambridge University Library, Ms Add.3139, 1500²⁶

Resim 31. N. Walter Arts Museum, W609, 1516, Safevi, Herat²⁸

Resim 32. N. Hermitage Museum, 1431, Herat²⁹

Resim 33. N. Met Museum, 1994.232.4, 1432, Herat³⁰

Resim 34. N. Cambridge University Library, Ms Add.3139, 1500³¹

Resim 35. N. Walter Arts Museum, W609, 1516, Safevi, Herat³²

²⁵ http://www.bl.uk/manuscripts/Viewer.aspx?ref=or_6810_f098v (Erişim Tarihi: 07.07.2023]

²⁶ <https://cudl.lib.cam.ac.uk/view/MS-ADD-03139/1> (Erişim Tarihi: 07.07.2023]

²⁷ <https://www.christies.com/en/lot/lot-4351356> (Erişim Tarihi: 07.07.2023]

²⁸ <https://www.thedigitalwalters.org/Data/WaltersManuscripts/html/W609/description.html> (Erişim Tarihi: 07.07.2023]

²⁹ <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/446603>(Erişim Tarihi: 07.07.2023]

³⁰ <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/455041> (Erişim Tarihi: 07.07.2023]

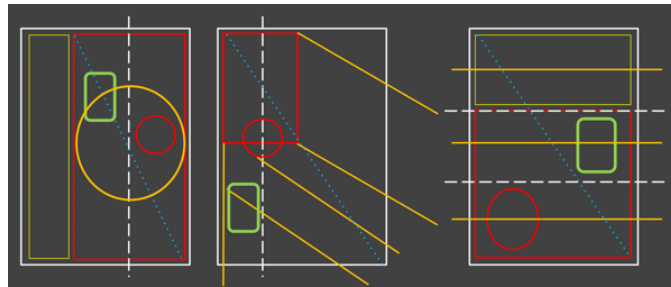
³¹ <https://www.christies.com/en/lot/lot-6229689> (Erişim Tarihi: 07.07.2023]

³² <https://art.thewalters.org/detail/9940/three-collections-of-poetry-2/> (Erişim Tarihi: 07.07.2023]

Resim 36.

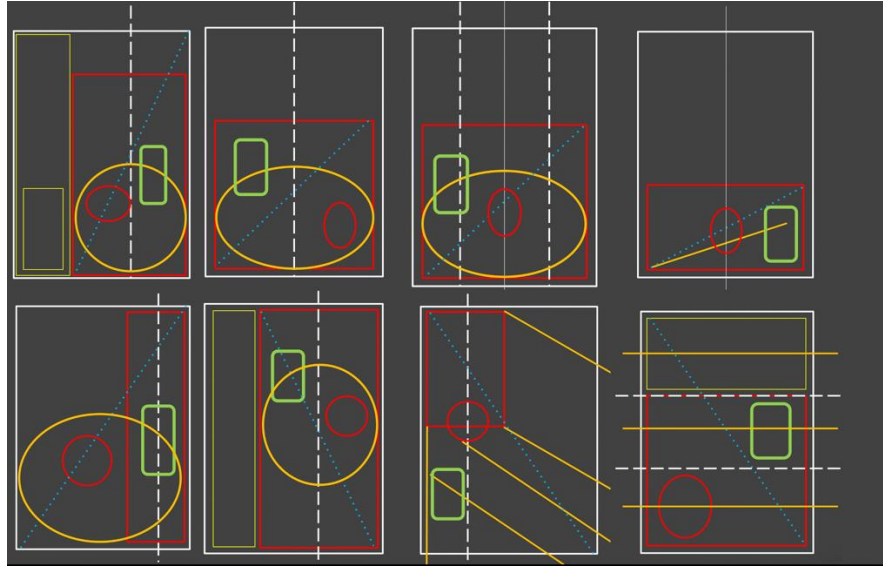
7 Eser üzerinden incelediğimiz örnekler zengin kompozisyon düzenlerine sahiptir. Tek hoca ile kurgulanan tasarımlarla beraber, birden fazla hocanın olduğu düzenlemeler de mevcuttur (Resim 29, 34). Öğrencilerin diziliminde paralel eksenle yerleşim sıkça karşımıza çıkmakta, bu yerleşim de mekâna derinlik katmaktadır (Resim 29, 30, 31, 34, 35). Örneklerin tamamına yakını dikey olarak 3 eşit parçaya ayrılmışken, Resim 34'te nakkaşlar kurguyu yatay bir şekilde 3 eşit parçaya bölmüştür.

Şablon 5.

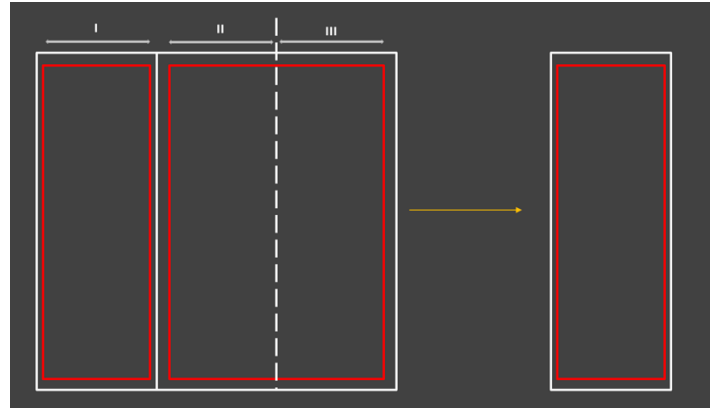
Bu mekân çeşidinde incelediğimiz örnekler zengin tasarım kurgularına sahiptir. 3 ayrı şablon olarak değerlendirebileceğimiz bu örneklerde sayfanın yatay ya da dikey 3 eşit parçaya bölüldüğü ve Leyla Mecnun ve hocanın bu alanlarda 3'te 2'lik yer kapladığı göze çarpmaktadır. Mekân dağılımında da yine 3 parçadan oluşan dikey ve yatay alanların 1 parçasının dış mekâna ayrıldığı fark edilmektedir (Şablon 5).

Sonuç

Şablon 6.

Yurt dışı kütüphanelerinde yaptığımız araştırmalar sonucu 15 ve 16. yüzyıllara ait Leyla ve Mecnun'un okulda tanışma sahnelerini incelediğimiz minyatürlerde 8 farklı tasarım şablonu karşımıza çıkmaktadır. Bulduğumuz şablonlarda hocanın her zaman sayfadaki figürlerin üst hizasında ve biraz daha büyük çizildiği fark edilmiştir. Kompozisyonlara bakıldığında Leyla ve Mecnun'un da genellikle hocaya yakın mesafede ve hocaya asimetric olarak yerleştirildiği, diğer öğrencilerin de Leyla ve Mecnun'u kapsayan bir dizilimde konumlandırıldığı görülmektedir. Dış mekân ve iç mekân bir arada kullanılan minyatürlerde dış mekân, iç mekânın 3'te 1'i ölçüsünde yer verildiği, sadece iç mekân kullanımlarında ise iç mekânın kendi içinde simetrik bir yerleşimde olduğu göze çarpmaktadır (Şablon 6).

Şablon 7.

Şablonlar kendi içlerinde benzerlik ve farklılıklar barındırsa da incelenen bütün örneklerde minyatürlü sayfa kurgusunun ilk aşamada yatay ya da dikey 3 eşit parçaya bölündüğü saptanmıştır. Araştırmamız sonucu bu üç eşit parçanın tek bir birimi minyatürde tasarım kurgusu yaparken baz alınmış, ana karakterler, yan karakterler ve mimari yapılar bu birim parça üzerinden orantılı bir şekilde tasarlanmıştır (Şablon 7).

Yazma eserlerde bulunan minyatürlerin temel hedefi metinde yazan hikâyenin tasvirini belirli sınırdan bir alana resmetmektir. Hikâyeyi resmetmenin başlangıcı da

tasarım kurgusundan geçer. Tasarlanan minyatür akabinde renklendirilerek belirli işçilik kaliteleri ile son halini alır.

Eskiz olarak nitelendirilen ilk aşamada nakkaşlar metinde yer alan hikâyeyi tek sayfada tasarlamaya çalışır. Araştırmamız neticesinde, minyatürlerin tasarlanırken sayfanın enine ya da boyuna mutlaka kendine ait bir ölçü ile eşit parçalara bölünerek oluşturulduğu fark edilmiştir. Yatay ya da dikey, sayfa içinde kendine ait bir orantı ile bölünmüş alanlar hikâyede yer alacak öge yerleşimlerinin daha sağlıklı yapılması için iyi bir referans çizgisi olarak görülebilir. Bu eşit birimler üzerine homojen olarak yerleştirilen karakter ve öge dağılımları, tasvirde izleyicinin en çok nereye bakması gerektiğini ya da göz takibini nasıl belirlemesi gerektiğini gösteren yapı taşlarıdır. Nakkaşlar bu parçalar üzerinden hikayedeki ana ve yan karakterleri yerleştirmiş, iç ve dış mekân bölmelerini planlamıştır. Bu eşit birimler üzerine homojen olarak gerçekleştirilen bu karakter dağılımları tasarımları bütün ve dengeli hale getirmiştir.

Leyla ve Mecnun'un okulda tanışma hikayeleri üzerinden, tasarım kurgularının ilk aşamasının sayfayı eşit parçalara bölerek karakterleri konumlandırmak olduğu fikri, araştırmamızdaki örnekler üzerinden düşünülmüştür. Nakkaş bu şekilde bir kurgulama yöntemi kullanarak izleyiciye ana karakter ve mekân özelliklerini rahatça algılayabileceği bir görsel sunmaktadır.

Kaynakça

- Abd el Maksoud Belal Saber, M. (2004). *Leyla ile Mecnun Mesnevisinin Arap, Fars ve Türk Edebiyatı'nda Ele Alınış Biçimi ve Larendeli Hamdi'nin Eseri*. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi
- Durmuş İ. (2003). Leylâ ve Mecnûn. *TDV İslam Ansiklopedisi* (C. 27, s. 159-160). İstanbul: TDV Yayınları.
- Hasson, M. (2018). *Crazy in Love: The Story of Laila and Majnun in Early Modern South Asia, The Department of Near Eastern Languages and Civilizations*, Cambridge, Massachusetts, Harvard University.
- Pala İ. (2003). Leylâ ve Mecnûn *TDV İslam Ansiklopedisi* (C. 27, s. 161) İstanbul: TDV Yayınları.
- Yavuz K. (2005). Leyla ile Mecnun Hikayesinin Edebiyattaki Yeri. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 2(4), s. 41-60.
- Yazıcı H. (1999). İbn Kuteybe. *TDV İslam Ansiklopedisi* (C. 20, s. 149- 150) İstanbul: TDV Yayınları.
- Yazıcı T. (2003). Leylâ ve Mecnûn *TDV İslam Ansiklopedisi* (C. 27, s. 160) İstanbul: TDV Yayınları.